

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Inkluderande demokrati >>

Ett metodstöd om hur idéburna och offentliga aktörer
kan samverka i arbetet mot diskriminering och rasism.

Publikationen har tagits fram med stöd av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Innehållet reflekterar enbart åsikterna hos författarna. MUCF kan inte hållas ansvarig för informationen i publikationen eller hur den kan komma att användas.

© Forum 2022

ISBN: 978-91-8059-292-5

Text: Forum – idéburna organisationer med social inriktning

Grafisk form: Ola Höiden

Foton, Adobe Stock: Andrey Popov (framsida), terovesalainen (s.4), Frances Coridolfi (s.9), blvdone (s.11), Vitalii Vodolazskyi (s.13), rawpixel (s.15), fran_kie (s.16), Jacob Ammentorp (s.18), cppzone (s.20).

Tryck: Publit

Innehåll

Inledning och syfte	5
Intervjuade verksamheter	6
Så kan du använda och läsa metodstödet	8
Exempel på nivåer av deltagande	10
PARTNERSKAP	
DIALOG	
SAMRÅD	
INFORMATION	
Fastställande av agenda	12
ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER	
Formulering	14
ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER	
Beslut	16
ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER	
Genomförande	17
ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER	
Följa upp	19
ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER	
Omformulering	20
ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER	
Centrala slutsatser och rekommendationer	21
HA FÖRSTÅELSE FÖR VARANDRAS FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BIDRAG	
VALET AV SAMVERKANSFORM AVGÖR VAD SOM KAN ÅSTADKOMMAS	
FUNDERA PÅ HUR NI UNDVIKER ATT SAMARBETE HÄNGER PÅ ENSKILDA PERSONER	

Inledning och syfte

Under många år har Forum verkat för att Sverige ska utveckla och stärka arbetet för mänskliga rättigheter. Rasism och diskriminering utgör i sammanhanget särskilt allvarliga hot, och som nationell intresseorganisation för civilsamhällets organisationer har vi därför prioriterat att stärka förutsättningarna att motverka och förebygga dessa hot.

Vi vet av egen erfarenhet att civilsamhällets organisationer har en unik roll att spela. Engagemang i civilsamhällets organisationer bidrar till ökad förståelse, sammanhang och kunskap om andra människors livsvillkor och om rasismens skadliga konsekvenser. Samtidigt är organisationer, dess medlemmar, engagerade och anställda, i hög utsträckning själva måltavlor för rasistiska handlingar i form av hot och hat eller attacker från den högerextrema miljön.

Civilsamhällets aktiva roll i det förebyggande arbetet mot rasism och diskriminering är direkt avgörande för demokratins fortlevnad och civilsamhället utgör här en viktig motkraft till den pågående polariseringen. I civilsamhället ges människor möjlighet att engagera sig, göra sin röst hörd och driva på för förändring på lika villkor i syfte att förbättra inte bara sin egen utan även andras situation. Idrottsföreningar, sociala mötesplatsverksamheter, samfund och intresseorganisationer har i den bemärkelsen en inneboende möjlighet att öka förståelsen och tilliten mellan människor från olika bakgrunder och levnadsförhållanden. Samtidigt erbjuder organisationer en möjlighet för mino-

ritetspersoner att organisera sig i trygga miljöer där människor kan utveckla sina idéer och tankar om hur rasism och diskriminering kan motverkas. På samma sätt har våra myndigheter, kommuner och regioner och möjligheter att motverka diskriminering och rasism på.

Vi tror att samverkan mellan civilsamhället och det offentliga kan skapa den kraft som bidrar till social sammanhållning och till att lösa problem som det offentliga på egen hand inte mäktar med. Det finns, mot bakgrund av detta, ett stort behov av nya partnerskap och allianser mellan idéburna och offentliga aktörer som förmår bidra till arbetet mot rasism och diskriminering. Det handlar till exempel om att föreningar, myndigheter och kommuner har olika styrkor och olika roller att fylla i arbetet mot rasism och diskriminering. Genom att utrusta organisationer och offentliga aktörer med verktyg för hur denna samverkan kan se ut vill vi bidra till att fler organisationer börjar samarbeta.

Syftet med detta metodstöd är att främja samverkan och partnerskap mellan organisationer från olika sektorer i arbetet mot rasism och diskriminering.

Den kunskap och de erfarenheter som presenteras i skriften bygger på intervjuer med representanter från tio olika projekt, verksamheter och partnerskap som på olika sätt arbetar mot rasism och/eller diskriminering. Vissa gör det som uttalat syfte och andra väljer att formulera sina verksamheter som att de arbetar för ökad tolerans eller inkludering. I syfte att kartlägga en bredd av erfarenheter har vi eftersträvat att intervjua projekt och verksamheter som befinner sig i olika faser och där man samverkar på olika sätt.

Intervjuade företrädare

För att identifiera vilka faktorer som är viktiga för att upprätta bra samverkansprocesser på området har vi intervjuat företrädare för organisationer och offentliga aktörer som arbetar mot rasism och diskriminering eller för ökad inkludering i samverkan med andra. Representanterna har bidragit med information och kunskap om hur de samarbetat med andra på området och vilka faktorer de tycker har bidragit eller försvårat samverkan. Intervjuerna har varit av semistrukturerad karaktär och genomförts digitalt. Samtliga som inter-

vjuats har fått samma grundläggande frågor och sedan har vi valt att anpassa följdfrågor beroende på vilken riktning samtalet fått eller om det är särskilda aspekter som varit intressanta att följa upp. Intervjufrågorna har alla utgått ifrån den matris som exemplifierar hur samarbete kan se ut och som presenteras senare i metoddstödet.

De verksamheter, projekt eller partnerskap vars företrädare intervjuats presenteras kort här.

TILLIT OCH DEMOKRATI

Svenska kyrkan

"Social hållbarhet – fokus Tillit och Demokrati" är ett stiftsövergripande program inom Svenska kyrkan som vänder sig till de som söker kunskap och teologiskt mandat att arbeta för tillit- och demokratifrågor, som behöver praktiskt stöd i ett demokratistärkande arbete och vill öka graden av samverkan i frågorna med olika aktörer i samhället. Programmet verkar reaktivt och proaktivt genom att ta fram rapporter, utbildningar och på andra sätt stötta lokala stift i hur de kan samverka med bland annat sin lokala kommun.

UNDER SAMMA HIMMEL

Sensus

"Under samma himmel" är en interreligiös kurs som hålls för högstadiel elever för att skapa goda relationer i skolan. Kursen pågår under en termin. Den omfattar ca 15 pass á 60 – 80 minuter under klassens ordinarie schema. Under kursen möter eleverna unga vuxna med olika religiös bakgrund och lyssnar till berättelser ur deras liv. I lyssnandet och bearbetningen av berättelserna får eleverna hjälp att urskilja vad som skiljer och förenar dem med andra, samt reflektera över hur de kan skapa goda relationer och på det viset mogna i ansvar för varandra. Projektet drivs i samverkan med ett antal andra skolor och det finns även en referensgrupp där flera organisationer deltar.

UNGA RÖSTER OM DISKRIMINERING

Rädda Barnen

Rädda Barnen, Rädda Barnens ungdomsförbund, Enkätfabriken och forskare från Mångkulturellt centrum har genomfört en unik studie kring unga röster om diskriminering. Genom olika aktiviteter med barn i mellanstadiet har projektet studerat hur ofta eller hur vanligt det är att utsättas för diskriminering i yngre ålder samt hur barn själva beskriver att eventuell diskriminering påverka en och ens vardag. Projektet har byggts på tre delar; en enkätstudie, en intervjustudie samt workshops. Underlagen från dessa tre olika delar har formats till en samlad studie som Rädda Barnen och Rädda Barnens ungdomsförbund spridit vid skolstart 2021, till såväl barn, vuxna och beslutsfattare på alla nivåer.

FILMFESTIVAL FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Filmcentrum

"MRF – Filmfestival för mänskliga rättigheter" är en årlig filmfestival som vänder sig till skolelever i alla åldrar. Varje filmvisning efterföljs av ett samtal om de frågor som filmen berör. Med utgångspunkt i filmupplevelsen lyfter och diskuterar man tillsammans angelägna och aktuella frågor. Som samtalsledare engagerar Filmcentrum filmare, journalister, forskare och samhällsdebattörer.

GRUNDSKOLEFOTBOLL MOT RASISMER

MFF och Malmö stad

Verksamheten startade 2010 och finns sedan 2013 inom enheten Pedagogisk Inspiration hos grundskoleförvaltningens utvecklingsavdelning. 2020 samarbetade man med 28 av Malmö stads grundskolor i ett nätverk som även består av Malmö FF, MKB, Hela Malmö, Tillsammans i Förening, DOIT, RF-SISU Skåne, kulturförvaltningen, grundskoleförvaltningens Biblioteksutveckling och Rädda Barnen.

INTEGRATIONSPAKTEN

Stockholms stad

Integrationspakten är Stockholms stads medlemsnätverk för organisationer som vill bidra till en mer inkluderande arbetsmarknad och stad. Nätverket samlar över 350 stora och små organisationer från privat näringsliv, civilsamhället och offentlig sektor. De aktiviteter som sker inom nätverket syftar till att skapa värde och nytta för de stockholmare som står utanför arbetsmarknaden, med fokus på unga, nyanlända och utrikes födda, personer med funktionsnedsättningar och andra med svårigheter att komma in på arbetsmarknaden.

MOTSTÅNDSKRAFT MOT RASISM

Göteborgs stad

Fritid i Angered i samverkan med civilsamhällesorganisationer så som Ungdom Mot Rasism, Tamam och Peacework Sweden ska genomföra ett pilotprojekt kallat "Motståndskraft mot rasism". Piloten syftar till att fördjupa kunskapen om hur ungdomar i Angered upplever rasism i sin vardag. Detta genom att låta dem ringa in problembilden och identifiera behov med syfte att skapa viktig erfarenhetsbaserad kunskap med lokal förankring och utifrån ett ungdomsperspektiv. Piloten ska även utveckla en metod för att rusta ungdomar som riskerar att utsättas för rasism – med fokus på kunskap, strategier och verktyg för att möta fördomar, diskriminering och rasism i vardagen.

ANTISEMITISM DÅ OCH NU

Forum för levande historia

I samband med Förintelsens minnesdag 2019 visades en minnesdagsutställning i Forum för levande historias lokaler i Gamla stan. Med exempel från historien och i dag belyste utställningen antisemitism ur ett historiskt och samtida perspektiv. Man tog även fram ett material med information om antisemitismens nutida och historiska uttryck. Materialet riktar sig i första hand till högstadiet, gymnasiet, folkhögskolan och annan vuxenutbildning. Materialet är framtaget av Forum för levande historia i samverkan med Svenska kommittén mot antisemitism.

WEBBKURS FÖR LÄRARE – SVÅRA FRÅGOR I KLASSRUMMET

Forum för levande historia

Syftet med webbkursen är att stärka lärares kunskap om och förmåga att hantera antidemokratiska uttryck, förintelseförnekelse, konspirationsteorier, "alternativa fakta" och extremistiska yttranden. Genom kursen ges även möjlighet att reflektera över rollen som pedagog och hur ett mer konstruktivt samtalsklimat, i linje med skolans värdegrund, kan skapas. I kursen ingår också reflektionsfrågor kring rollen som lärare samt tips på övningar och lektionsupplägg. Webbkursen är en digital anpassning av det mer omfattande materialet i lärarhandledningen "Svåra frågor i klassrummet". I framtagandet samverkade Forum för levande historia med ett antal civilsamhällesorganisationer med kunskap inom området.

SEGERSTEDTINSTITUTET

Segerstedtinstitutet

Segerstedtinstitutet är ett nationellt resurscentrum som forskar på bland annat rasistiska organisationer. Institutet har ett väl etablerat samarbete med civilsamhällesorganisationer så som exempelvis Svenska kyrkan, Rädda Barnen och stiftelsen EXPO. Samarbetet med civilsamhällets organisationer är en viktig del i arbetet med att förstå de utmaningar och resurser som finns nationellt. Samarbetsytorna består framför allt av samtal, rådgivning, föreläsningar, utbildningar och utvärderingar. Institutet är även delaktiga i Toleransprojektet, en riktad insats för att möta de ungdomar och grupper i skolan som det finns social oro kring. Ungdomar får i Toleransprojektet reflektera över etiska dilemman, personligt ansvar och människovärde samt träna sin förmåga till samarbete, empati och problemlösning i en historisk kontext. Segerstedtinstitutet sprider arbetssättet och erbjuder stöd vid implementering, handledning och utbildning.

Så kan du läsa och använda metodstödet

Metodstödet är till för dig som arbetar i eller är engagerad inom en idéburen organisation eller offentlig verksamhet och vill samarbeta i frågor som rör antirasism och tolerans. Kanske är du projektledare för ett projekt där ni samarbetar med frågorna eller på annat sätt är intresserad av att genomföra olika aktiviteter tillsammans med en organisation eller aktör från en annan sektor i arbetet mot rasism och diskriminering.

För att schematisera och presentera de erfarenheter och lärdomar som kommit fram i intervjuer och textbearbetning på ett tydligt sätt har vi valt att använda oss av Europarådets kod för idéburna organisationers samverkan i beslutsprocesser (Koden). Koden är ett verktyg och en slags checklista för att stimulera till samarbete och samverkan. Koden sammanfattas i en matris där ena axeln visar på sex olika faser för beslutsfattande medan den andra axeln tar upp fyra olika nivåer av deltagande. Koden togs fram för att beskriva samverkan brett inom det politiska beslutsfat-

tandet, men vi har här valt att anpassa matrisen för att specifikt beskriva olika aspekter kring samverkan mot rasism och diskriminering.

De framgångsfaktorer och utmaningar som rör samverkan i arbetet mot rasism och diskriminering – som lyfts i intervjuerna – sätts i förhållande till något av stegen för beslutsfattande i matrisen. Till exempel redogörs för möjligheter att formulera gemensamma mål under steget/underrubriken "Formulering". Genom att strukturera metodstödet på detta sätt kan du som läsare, beroende på vilken kunskap du söker, snabbt orientera dig i materialet.

Metodstödet avslutas med en samling centrala rekommendationer kopplat till konstruktiva och bra samarbeten. Dessa baseras på det faktum att nästan samtliga verksamheter och projekt som studerats och intervjuats lyft behovet av att tänka extra på dessa frågor för att upprätta konstruktiva och bra samarbeten.

		FASER I BESLUTSFATTANDET					
		Fastställande av agenda	Formulering	Beslut	Genomförande	Granskning	Omformulering
NIVÅER AV DELTAGANDE	Partnerskap						
	Dialog						
	Samråd						
	Information						

Matris för samverkan i beslutsprocessen.

Exempel på nivåer av deltagande

Koden beskriver olika nivåer av deltagande. Dessa olika nivåer kräver olika mycket av parterna, där "Partnerskap" innebär ett tätt samarbete medan "Information" oftast består av enklare informationsdelning i varierande grad. Nedan beskriver vi olika typer av deltagande med fokus på arbete mot rasism och diskriminering.

PARTNERSKAP

Partnerskap är den högsta nivån av deltagande. I ett partnerskap har alla parter ansvar i ett nära samarbete för att genomföra aktiviteter som syftar till att motverka rasism och diskriminering. Det kan exempelvis handla om ett gemensamt projekt eller ett idéburet offentligt partnerskap där man tillsammans formulerar en plan, genomför aktiviteter och sedan utvärderar det som gjorts.

DIALOG

Dialogen kan vara bred och fokusera på löpande informationsutbyte kring rasism och diskriminering. Den kan ske inom ramen för en lokal överenskommelse eller en avgränsad grupp aktörer som arbetar med en viss fråga. Dialogen kan även vara samverkande, där fokus för samtalen är att utveckla ett arbetssätt, en metod eller på annat sätt försöka åstadkomma något tillsammans i arbetet mot rasism och diskriminering.

Det kan till exempelvis handla om att försöka utveckla kommunens handlingsplan eller att skriva en gemensam projektansökan.

SAMRÅD

Samråd är oftast en nivå av deltagande där myndigheter eller andra offentliga aktörer efterfrågar input kring specifika politiska frågor från olika aktörer, bland annat idéburna organisationer. Samråd sker oftast genom att myndigheterna informerar om en viss sakfråga och ger parterna möjlighet att ge kommentarer, synpunkter och feedback. Exempelvis kan det handla om att en offentlig aktör vill få ta del av den specifika kunskap om till exempel antisemitism som en organisation har. Det kan även handla om att få ta del av erfarenheter från grupper som berörs av rasistiska uttryck och handlingar.

INFORMATION

Information är den nivå av deltagande som kräver minst av de olika parterna. Det handlar ofta om att man kommer överens om att dela med sig av erfarenheter eller kunskap om arbetet mot rasism i den kontext man befinner sig i. Det kan till exempel handla om enkelriktad information i form av utskick eller delande av tidigare framtaget arbetsmaterial.

Partnerskap är den högsta nivån av deltagande. I ett partnerskap har alla parter ansvar i ett nära samarbete för att genomföra aktiviteter som syftar till att motverka rasism och diskriminering.

Fastställande av agenda

Under denna fas har någon eller några av parterna börjat fundera kring samverkan, utan att några beslut är fattade. Fasen karaktäriseras ofta av att representanter från de parter som sedan börjar samverka träffas för öppna samtal om den utmaning kopplat till rasism och diskriminering som identifierats. Det kan handla om lokala lägesbilder, hur man upplever att rasism tar sig i uttryck i sin lokala kontext, eller om vilka resurser som finns tillgängliga hos de olika parterna.

ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER

➤ Vilken är målgruppen?

Inom samarbetsprojekten som studerats benämns och beskrivs målgruppen på olika sätt. Det påverkar bland annat vilka som nås och hur aktiviteterna genomförs. Diskutera och etablera en gemensam förståelse för vilka ert projekt är till för.

➤ Gör en gedigen omvärldsanalys.

Många lyfter betydelsen av att genomföra en omvärldsanalys eller kartläggning kring vad som sker lokalt i arbetet mot rasism innan ett projekt formuleras. Genom att kartlägga vad andra gör blir det tydligare vad det egna projektet kan bidra med och även vilka samarbetspartners som kan vara aktuella.

➤ Finns det naturliga forum för samtal?

Kanske saknas personliga relationer till anställda i andra organisationer och kunskap om vilka som ska bjudas in för att diskutera ett samarbete. Då kan det vara värdefullt att undersöka om det finns existerande forum att lyfta frågan i. Exempel på sådana forum kan vara någon form av löpande avstämning som sker mellan kommun och lokalt civilsamhälle i närliggande frågor (brottsförebyggande exempelvis) eller en Lokal Överenskommelse.*

➤ Hur tolkar ni komplexa begrepp?

Begrepp så som utanförskap, rasism, icke-vit eller tolerans används ofta i beskrivningar av målgrupp och verksamhet. Begreppen är ofta komplexa, med olika tolkningar och förståelser. Ett exempel är begreppet "tolerans", som av många tolkas som ett eftersträvan svårt mål, men av andra som en källa till frustration då innebörden av begreppet kan kännas otillräckligt. Det är viktigt att samtliga i samarbetet diskuterar begreppen och känner att de kan stå bakom beskrivningar och tolkningar. Här finns samtidigt ett behov av lyhördhet och flexibilitet för att undvika konflikter. Ofta kan låsningar i samarbete uppstå kring olika tolkningar av känsliga begrepp trots att en stor samsyn finns i övrigt kring vad som behöver göras.

➤ Tänk brett kring tillgängliga resurser.

I ett idéburet offentligt partnerskap bidrar parterna med resurser för att uppnå en jämlik form av samverkan. I projekt är det inte ovanligt att den ideella parten går in med någon form av medfinansiering och att den offentliga parten står för merparten av de ekonomiska resurserna. För mindre och gräsrotsbaserade organisationer kan detta vara ett stort hinder. Genom att se brett på vilka resurser som finns tillgängliga kan

* Med lokal/regional dialogprocess med civilsamhället menas att föreningslivet, ideella krafter, och/eller sociala företag eller kooperativ vid en serie träffar för samtal med kommunen alt. regionen. Med en lokal/regional överenskommelse mellan civilsamhället och kommun eller region menas ett dokument som tagits fram tillsammans och med utgångspunkt i lokala/regionala behov och frågor som deltagande parter identifierar.

samverkan öppnas upp för organisationer med mindre resurser. Kanske finns det lokaler, ideell kompetens eller interna utbildningar som kan fungera som medfinansiering.

➤ **Målgruppens delaktighet och engagemang måste komma underifrån.**

Samtliga företrädare som intervjuats vittnar om betydelsen av målgruppens delaktighet och engagemang, som en avgörande faktor för de resultat som åstadkoms. För att skapa förutsättningar för att målgruppen vill delta i projekten är det viktigt att undvika tillvägagångssätt "uppifrån och ner", där en färdig lösning presenteras för målgruppen. Genom att de själva får tycka till och delta i planering och genomförande av aktiviteter skapas förutsättningarna för ett brett deltagande.

➤ **Kan den egna organisationen öppna dörren för samarbete?**

Lokalföreningar eller lokala enheter kan dra fördel av att kontakta sin riksorganisation för att se vilket möjligt stöd som finns i arbetet med samverkan. Svenska Kyrkan är ett exempel där programmet "Tillit och Demokrati" erbjuder stöd i hur lokala stift kan samarbeta med demokratifrågor.

➤ **Kunskap om förutsättningar är avgörande för samverkan.**

Många vittnar om att kunskapen om varandras förutsättningar är avgörande för huruvida samverkan är möjlig i en viss fråga. Det kan handla om att kommunala representanter visar förståelse för hur en ideell organisation fungerar, vilka resurser som finns och att arbetet ofta sker ideellt och utifrån en viss ideologi eller tro. Från den ideella organisationens sida handlar det ofta om en förståelse för att beslutsfattande och förankring i offentliga organisationer tar längre tid och att tydliga uppdrag på tjänstemannanivå styr verksamhet och arbetssätt. Förståelsen för varandras unika förutsättningar verkar främja en positiv kultur som underlättar för samarbete.

➤ **Vilka är vi och vad kan vi bidra med?**

Genom att alla samarbetspartners funderar på vad just deras unika bidrag är i arbetet mot rasism och diskriminering skapas förutsättningarna för ett samarbete som är lätt att förankra internt. Då skapas även en medvetenhet om vilka kompetenser som saknas och därmed vilka andra aktörer som bör bjudas in. Under intervjuerna har det blivit tydligt att idrottsföreningar, trossamfund, gräsrotsorganisationer, kommuner och myndigheter alla har unika värden att bidra med.

Formulering

Under denna fas övergår diskussionerna till att bli mer konkreta. Parterna börjar konkretisera hur idéer och gemensamma diskussioner om utmaningar och resurser kan omsättas till någon form av projekt eller partnerskap. Ofta skapas någon form av skrivgrupp eller arbetsgrupp för att ta fram en projektplan eller en ansökan, beroende på vilken typ av finansieringsmöjligheter som identifierats.

ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER

➤ **Medvetandegör valet av samverkansform.**

Olika samverkansformer kräver olika mycket av parterna som tänkt samverka. Inom ett gemensamt projekt finansierat av en extern finansiär är möjligheterna till samverkan goda, men begränsningar i tid och resurser påverkar hur många parter som kan ingå samt ambitionsnivå. Ett idéburet offentligt partnerskap lämpar sig väl för svåra frågeställningar där flera parter vill samverka på ett sätt som kräver en del av parterna i både resurser och tid. Det är särskilt viktigt att ni är medvetna om vilka styrkor och fördelar de olika samverkansformerna för med sig och anpassar ert val efter det ni vill åstadkomma. Tänk även på att antalet finansiärer påverkar komplexiteten när ni behöver rapportera och redovisa på flera olika sätt.

➤ **Diskutera och formulera hur delaktiga målgruppen ska vara i verksamheten.**

Ska målgruppen vara delaktig i problemformulering, utförande av aktiviteter och i utvärderingen? Projektets genomförande påverkas av när och hur målgruppen inkluderas. Se därför till att redan i formuleringsfasen diskutera hur delaktig målgruppen ska vara.

➤ **Val av samverkansform sätter begränsningar för vad ni kan åstadkomma.**

En vanlig samverkansform sker i form av en gemensam ansökan om finansiering till en stiftelse, myn-

dighet eller kommun. Verksamheten bedrivs då i ett projekt där regler påverkar hur ni kan samverka. Gemensamma krav som ställs på alla projekt kanske inte lämpar sig för den typen av samarbete ni vill genomföra. Ett projekt finansierat med EU-medel tillåter oftast inte större förändringar av målgrupp eller syfte under genomförandets gång. Samtidigt kanske ett Idéburet offentligt partnerskap medför en för tät samverkan och stjälar tid från annat ni vill genomföra. Här är det viktigt att medvetandegöra valet av finansierings- och samverkansform och välja något som passar er idé.

➤ **Finns det samsyn på förväntningar hos er, målgruppen och finansiärer?**

Mycket arbete kan åstadkommas på ett till tre år, men det är fortfarande en kort period sett till målsättningar om att motverka något så komplext som rasism. När ni formulerar en ansökan eller ett partnerskap kommer era förväntningar och målgruppens förväntningar behöva samsas med de praktiska förutsättningarna i form av vad finansiären kan tänkas stödja. Här är det viktigt att vara medveten om vilka praktiska regler som finns utan att kompromissa om verksamhetens kärnvärde. Vad man vill undvika är att ta fram ett samarbetsprojekt där man försökt anpassa syftet till vad som är möjligt att få medel för. Samtidigt tjänar ingen på att ta fram idéer och lägga tid på skrivarbete för en idé som inte är möjlig att finansiera.

➤ **Var tydlig med vem som äger projektet och verksamheten.**

Frågan om ägande kan vara komplex och svår att svara på i ett samarbete där utgångspunkten är att man ska genomföra saker tillsammans. Inte sällan kan det kompliceras ytterligare när man spelar in resurser från andra delar av organisationen som en del av medfinansiering eller för att åstadkomma ett visst resultat. Var tydlig med hur styrning av gemensamma åtaganden ska ske och vad ni äger gemensamt respektive vad som är enskild verksamhet.

➤ **Undvik en förskjutning av ansvar.**

Arbete mot rasism och diskriminering tangerar socialt arbete och i vissa fall även förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Områden som det offentliga har ett grundläggande ansvar för. Trots att ideella organisationer kan ha stor kunskap om dessa områden och en stark legitimitet hos boende i tex socioekonomiskt utsatta områden bör man vara försiktig med roller och ansvarsfördelning. Grundläggande ansvar som stat, kommun och region har bör inte vältras över på civilsamhället.

Mycket arbete kan åstadkommas på ett till tre år, men det är fortfarande en kort period sett till målsättningar om att motverka något så komplext som rasism.

Beslut

Beslutsfasen består av att det tas ett beslut som möjliggör att arbetet med samverkan startar. Hur detta sker varierar beroende på vilken typ av samverkan som valts. Om man valt att ansöka om medel från en viss fond, stiftelse eller offentliga aktör för ett projekt eller valt att upphandla verksamheten tas själva beslutet av en part innan själva samverkan startar. Om man valt att samverka inom ramen för ett idéburet offentligt partnerskap tas beslutet gemensamt av både den idéburna och den offentliga parten.

ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER

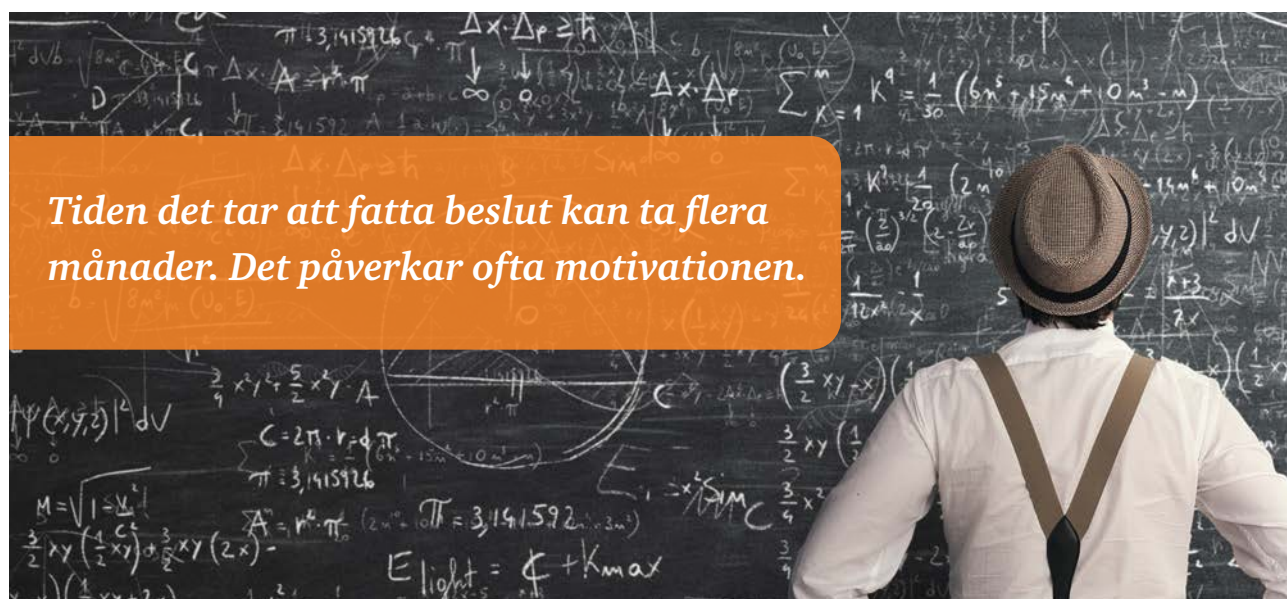
➤ Förankring i den egna organisationen är minst lika betydelsefullt.

Tiden det tar att fatta beslut kan ta flera månader. Det påverkar ofta motivationen. Under tiden kan personal som varit involverad i projektets framtagning komma att sluta eller så kan organisationens verksamhet påverkas i form av omorganisationer eller liknande. När beslut väl är fattat brukar uppstartsfasen behöva ske relativt fort. Av denna anledning är det särskilt viktigt att förankra idén om ett samarbetsprojekt inom den egna organisationen.

➤ Skapa beredskap under långa beslutstider.

Under tiden er ansökan bereds eller ert samarbete beslutas om i aktuellt forum är det viktigt att ni skapar beredskap för att starta och att ni underhåller samarbetet på en lågintensiv nivå. Beslutstider för projektansökningar kan ofta ta flera månader. Det kan handla om månatliga möten för att förankra projektet och säkerställa att kunskapen lever vidare om personal slutar.

Tiden det tar att fatta beslut kan ta flera månader. Det påverkar ofta motivationen.

Genomförande

Under denna fas startar man arbetet och genomför den plan man satt upp. Ibland har den offentliga och den idéburna parten delat ansvar för att genomföra aktiviteter, i andra fall ansvarar man för olika delar av projektets eller verksamhetens genomförande.

ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER

➤ **Tätare samverkan i början är viktigt.**

Tiden det tagit för att fatta beslut och rekrytera personal till samarbetet kan påverka förståelsen och minnet av vad syfte, mål och aktiviteter ska leda till. Det kan därför vara viktigt att i början av genomförandet ha möten och avstämningar relativt ofta. Dessa möten och avstämningar kan därefter ske mindre frekvent för att skapa utrymme för annat.

➤ **Försök undvika detaljstyrning.**

Utgångspunkten för samarbetet bör vara att undvika detaljstyrning. Genom att lita på och ha förtroende för att samtliga parter har kompetens och kunskap att genomföra de aktiviteter som det finns ett särskilt ansvar för skapas förutsättningar för ett gott samarbete. Nivån av medfinansieringsgrad eller storlek på organisation bör inte ge särskild rätt till insyn eller styrning. Formerna för uppföljning och utvärdering bör istället diskuteras tydligt som en del av "Formuleringsfasen".

➤ **Skapa beredskap för att hantera hot och hat.**

Antirasistiska projekt som utmanar människors verklighetsuppfattningar kan leda till hot och hat från individer eller grupper med rasistiska åsikter och agendor. Ofta kan projekten även innehålla interreligiösa element som ytterligare riskerar att leda till förekomsten av hot och hat. Se till att ni har gemensam beredskap för att hantera sådana situationer genom en särskild plan eller policy.

➤ **Undersök om lokalföreningar behöver stöd att vara ambassadörer för projektet.**

Den röstbärande funktionen är en viktig beståndsdel i många ideella föreningar där projekt och resultat ofta omsätts till påverkansarbete och informationskampanjer för att lyfta fram hur rasism och diskriminering påverkar en viss målgrupp. För att åstadkomma detta förlitar man sig i många fall på att lokalföreningar agerar ambassadörer för det resultat eller den produkt som tagits fram, tex en rapport eller en utbildning. Detta ambassadörskap förutsätter ofta att lokalföreningarna har kunskap om rasism och diskriminering. Det finns därför all anledning att undersöka vilket stöd lokalföreningarna behöver för att kunna axla den rollen.

➤ **Utmanande att arbeta gentemot skolor.**

Det finns överlag ett stort intresse för att sprida resultat gentemot skolor eller direkt involvera dem i genomförandet av olika samarbetsprojekt. Genom att nå skolor hoppas många kunna påverka barn och ungdomar på en plats där lärande kommer naturligt för dem. Många vittnar dock om att skolan kan vara svår att involvera då möjligheten till samarbete avgörs av om det finns ett personligt engagemang hos skolpersonal för frågorna. Om ni funderar på att arbeta gentemot skolor och elever är det viktigt att söka kontakt med dem i tidigt skede och se över vilka möjligheter det finns till att anpassa ert material och de aktiviteter ni vill genomföra till den undervisning, det schema

och den läroplan som finns. Något som framkommit är att det ofta är viktigt att få med sig rektorer och inte endast lärare i samarbetet, för att skapa rent praktiska förutsättningar för att kunna genomföra en aktivitet på en skola.

➤ **Balansgången mellan legitimitet och tät samverkan.**

Ideella organisationer har ofta en stark legitimitet hos grupper utifrån en förankring i en särskild fråga eller ett särskilt geografiskt område, något som ofta fungerar som en tillgång och en styrka i arbetet mot rasism och diskriminering. Ibland kan en extern finansiärs krav eller de kompromisser som är naturligt förekommande i ett samarbetsprojekt skilja sig från målgruppens förväntningar eller uppfattningar på hur arbetet mot rasism bör ske.

Det finns överlag ett stort intresse för att sprida resultat gentemot skolor eller direkt involvera dem i genomförandet av olika samarbetsprojekt. Genom att nå skolor hoppas många kunna påverka barn och ungdomar på en plats där lärande kommer naturligt för dem.

Följa upp

Denna fas kan ske i slutet av projektet eller löpande under dess gång beroende på vilken typ av utvärdering som sker. Det kan handla om att följa upp mål och indikatorer kvantitativt eller kvalitativt i avstämningar som sker löpande. Det kan även handla om att göra större utvärderingsinsatser efter att samtliga aktiviteter genomförts.

ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER

➤ **Det är svårt att utvärdera projekt som avser motverka strukturer och fördomar.**

Olika samarbetspartners, finansiärer och målgrupper kan ha olika uppfattningar om vad som utgör ett framgångsrikt arbete och därmed vad som ska utvärderas. Det är även komplext och svårt att utvärdera arbete som syftar till att opinionsbilda och påverka strukturer och fördomar. Här kan parterna med fördel diskutera frågan om vad som ska utvärderas tidigt i arbetet med en ansökan eller överenskommelse.

➤ **Glöm inte att utvärdera själva samarbetet i sig självt.**

Ofta är arbetet med utvärdering och uppföljning inriktat på resultatet av arbetet. Det kan röra sig om antal intressenter som nåtts eller hur många som deltagit i en viss utbildning eller aktivitet. Alla dessa saker är viktiga att utvärdera, men det är viktigt att inte glömma att utvärdera hur själva samarbetet fungerat

och vad det lett till. Om ni blivit fler parter eller utökat era aktiviteter kan det finnas all anledning att se över om ni behöver förändra hur ni leder och styr verksamheten. Kanske finns det fler som ska involveras i en styrgrupp eller kanske behövs det en referensgrupp?

➤ **Samtidsfrågor och omvärldsfaktorer innebär möjligheter och utmaningar.**

Arbetet mot rasism går framåt och påverkas både lokalt och nationellt av trender, politik och andra aktuella händelser. Bland annat pågår en diskussion om begreppet "tolerans", huruvida det är ett problematiskt begrepp. Ett annat exempel är Barnkonventionens synliggörande av vikten av att involvera barns erfarenheter och upplevelser i frågor som berör dem. Här blir det viktigt att fundera på om det finns ny forskning, nya rön eller aktuella händelser som kräver anpassning av ert samarbete och de aktiviteter ni genomför.

Omformulering

Under omformuleringsfasen diskuterar man om samverkan bör fortsätta och i så fall hur. Ska det vara en regelrätt förlängning med samma arbetsmetoder eller bör samarbetet anta andra former. Om svaret är ja tillsätts ofta någon form av arbetsgrupp och arbetet börjar om med start i agendasettningsfasen. Ofta behöver parterna balansera idealet om långsiktighet mot att skapa utrymme för nya tankar och idéer som kan stärka samverkan.

ERFARENHETER OCH REKOMMENDATIONER

► Kan den egna organisationen dra nytta av projektets lärdomar?

Ofta är arbetet inriktat på att sprida resultat gentemot externa målgrupper. En viktig lärdom är att undersöka vilka andra verksamheter inom den egna organisationen som också kan dra nytta av resultat och material som tagits fram.

► Våga expandera samarbetet med fler parter.

Om samarbetet fungerat väl och om resultatet tyder på att det är aktuellt med en förlängning kan det kännas bekvämt att fortsätta med samma parter. Här är det viktigt att våga pröva tanken om att expandera med fler samverkansparter, förutsatt att det är förankrat inom projektet och utifrån relevanta mål och målgrupper.

► Skapa utrymme i planeringen för att diskutera förlängning.

Ofta är de sista månaderna av ett projekt eller en verksamhet högentensiva med många aktiviteter som ska avslutas och utvärderas. Samtidigt tar det tid att diskutera och landa i en möjlig förlängning av arbetet, och i så fall hur det ska ske. Det är därför viktigt att redan i planeringsfasen se till att det finns utrymme i aktivitets-/tidsplan för att diskutera frågan om en förlängning.

Centrala slutsatser och rekommendationer

HA FÖRSTÅELSE FÖR VARANDRAS FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BIDRAG

Något som återkommit i intervjuerna samt i studier om samverkan är vikten av att ha förståelse och kunskap för varandras förutsättningar vid diskussioner kring samverkan. Det handlar överlag om en generell förståelse för vad ideella respektive offentliga organisationer kan och inte kan göra. Några av företrädarna som intervjuats beskriver relativt små ageranden som tycks främja en ömsesidig respekt och positiv samarbetskultur. Det kan handla om att den offentliga parten bjuder in till möten utanför normal kontorsarbetstid så att ideellt aktiva och förtroendevalda lättare kan delta. Andra exempel är att den idéburna parten visar förståelse för att beslutstiderna är längre och att

mer tid kan behöva avsättas för intern förankring hos den offentliga samarbetsparten. Något som varit tydligt är att samverkan lättare uppstår i kommuner där det redan finns forum där det lokala civilsamhället och kommunen samtalar med varandra. Det tycks skapa en grogrund för samverkan och främjar mer jämlika samarbeten där bägge parter varit delaktiga i problemformulering och utförande. Något som beskrivs som mycket utmanande är när det "serveras" en färdig problembeskrivning eller projektplan och den idéburna parten upplever att de agerar som ett "företag på entreprenad". Här tycks även språket spela en viss roll, där användandet av begrepp så som "leverantör" och "beställare" hämmar jämlika samarbeten.

VALET AV SAMVERKANSFORM AVGÖR VAD SOM KAN ÅSTADKOMMAS

I detta metodstöd har vi tidigare redogjort för ett antal olika former som civilsamhällesorganisationer och offentliga aktörer kan samverka på inom området antirasism och diskriminering. Dessa former sträcker sig från metoder som kräver ganska lite av parterna till partnerskap där planering och utförande sker i tät samverkan. Viktigt att poängtera är att ingen samverkansform nödvändigtvis är bättre än någon annan i sig

självt. Det idéburna offentliga partnerskapet är en utmärkt samverkansform där parterna har möjlighet att ta sig an komplexa utmaningar med en flexibilitet och gemensamt ansvarstagande som inte finns i projektformen. Däremot kräver den också mer av samtliga deltagare i form av både tid och medfinansiering, något som inte nödvändigtvis passar alla verksamheter. Här blir det viktigt att inventera bland de samverkansformer som finns och välja den form som passar det ni vill åstadkomma.

FUNDERA PÅ HUR NI UNDVIKER ATT SAMARBETE HÄNGER PÅ ENSKILDA PERSONER

När de intervjuade företrädarna får frågan om vad som avgör om samarbeten över sektorer blir framgångsrika lyfter många fram någon enskild persons insats. Ett exempel är där många vittnar om att en lärares personliga engagemang för civilsamhället och frågor som rör mångfald och antirasism avgör om ett samarbete upprättas med en viss skola. Personligt

engagemang för en viss sakfråga är mycket positivt men det öppnar för flera risker. Brist på intern förankring i den egna organisationen kan göra samarbetet nyckfullt och leda till hastiga avbrott vid förändringar i organisationens ledning. I fallet med skolor kan det personliga engagemanget från en lärare följas av att rektorn skapar utrymme för den tid samarbetet kräver. Alla samarbeten gynnas av att de är förankrade internt och att ägarskap sträcker sig till organisationens ledning.

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Forum
Klara Södra Kyrkogata 1
111 52 Stockholm

Tel: 08-651 07 21
E-post: kansli@socialforum.se
www.socialforum.se